

‘Stuit de aanvang van een mediationtraject de verjaring van een rechtsvordering?’

Bb 2021/48

De uitspraak van de Hoge Raad van 19 februari 2021 (ECLI:NL:HR:2021:274) benadrukt het belang om goed in het oog te houden wanneer de verjaring van een rechtsvordering daadwerkelijk is gestuit. Is daarvoor een schriftelijke aanmaning voldoende of moet (ook) een daad van rechtsvervolgning worden verricht? En moet nog een aparte stuitingshandeling worden uitgevoerd als partijen in een mediationtraject verwickeld zijn? Vragen die aan bod komen in deze bijdrage.

1. Inleiding

In deze bijdrage wordt ingegaan op de stuiting van de verjaring van een rechtsvordering. Naar aanleiding van de uitspraak van de Hoge Raad van 19 februari 2021 (ECLI:NL:HR:2021:274) komt meer specifiek de vraag aan de orde of het noodzakelijk is een separate stuitingshandeling te verrichten wanneer de schuldeiser en de schuldenaar met elkaar in een mediationtraject zijn verwickeld. Zoals hierna zal blijken, verschilt het antwoord op deze vraag in het geval sprake is van een nationaal of grensoverschrijdend (EU) geschil en is dit antwoord tevens afhankelijk van de hoedanigheid van partijen.

Allereerst zal in paragraaf 2 ingegaan worden op het algemene juridisch kader van de stuiting van een rechtsvordering. Daarbij zij opgemerkt dat in deze bijdrage niet wordt bedoeld een volledige schets te geven van het stuitingsvraagstuk. Er wordt ingegaan op de voor de centraal staande vraag van belang zijnde bepalingen. Vervolgens komt meer specifiek de verjaring van rechtsvorderingen gedurende een mediationtraject en de stuiting daarvan aan bod. In dit kader wordt in paragraaf 3 ingegaan op de Europese Mediationrichtlijn.² Vervolgens wordt in paragraaf 4 de implementatie daarvan in de Nederlandse wet besproken, evenals de vraag of de aanvang van een mediationtraject naar Nederlands recht alleen in grensoverschrijdende (EU) geschillen of ook in nationale geschillen stuitende werking kan hebben. In navolging daarvan wordt in paragraaf 5 kort aandacht besteed aan de stuitende werking van mediation in B2C-relaties. In paragraaf 6 wordt voornoemd arrest van de Hoge Raad besproken, waarbij de inpassing van het stuiting-mediationvraagstuk in grensoverschrijdende (EU) geschillen in het Nederlandse recht centraal staat. Tenslotte wordt in paragraaf 7 tot een conclusie gekomen.

2. Juridisch kader: stuiting van een rechtsvordering

2.1 Verjaring en stuiting

Een rechtsvordering verjaart ingevolge artikel 3:306 BW door verloop van twintig jaren, tenzij uit de wet een bijzondere verjaringstermijn volgt of partijen een afwijkende verjaringstermijn zijn overeengekomen. Zo verjaart een rechtsvordering tot vernietiging van een rechtshandeling op grond van misbruik van omstandigheden na verloop van drie jaren nadat deze invloed heeft opgehouden te werken (artikel 3:52 lid 1 sub b BW) en op grond van dwaling na verloop van drie jaren nadat de dwaling is ontdekt (artikel 3:52 lid 1 sub c BW). Na verloop van de toepasselijke verjaringstermijn kan een schuldeiser in rechte geen nakoming van zijn rechtsvordering vorderen, tenzij hij tijdig een stuitingshandeling heeft verricht. Door de stuiting van de verjaring van een rechtsvordering, anders dan door het instellen van een eis die door toewijzing wordt gevolgd, begint een nieuwe verjaringstermijn te lopen (artikel 3:319 lid 1 BW). In artikel 3:316-318 BW zijn de mogelijke stuitingshandelingen limitatief door de wetgever weergegeven.³ In deze bijdrage staat de stuiting in de zin van artikel 3:317 lid 2 BW centraal. Als uitgangspunt geldt dat i) de verjaring van een rechtsvordering wordt gestuit door het instellen van een eis, alsmede door iedere andere daad van rechtsvervolgning van de zijde van de gerechtigde, die in de vereiste vorm geschiedt (artikel 3:316 lid 1 BW) en ii) dat de verjaring van andere rechtsvorderingen dan een rechtsvordering tot nakoming van een verbintenis wordt gestuit door een schriftelijke aanmaning, indien deze binnen zes maanden wordt gevolgd door een stuitingshandeling als in artikel 3:316 BW omschreven (artikel 3:317 lid 2 BW).

De stuiting op grond van artikel 3:316 lid 1 BW en artikel 3:317 lid 2 BW is voorwaardelijk. Indien een ingestelde eis niet tot toewijzing leidt, dan is de verjaring slechts gestuit indien binnen zes maanden, nadat het geding door het in kracht van gewijsde gaan van een uitspraak of op andere wijze is geëindigd, een nieuwe eis wordt ingesteld en deze alsnog tot toewijzing leidt (artikel 3:316 lid 2 BW, zie voor uitzonderingen hierop het vierde lid). Wanneer een daad van rechtsvervolgning wordt ingetrokken, stuit zij de verjaring niet. Het niet (tijdig) instellen van een nieuwe eis heeft tot gevolg dat de stuitende werking van de eerder ingestelde eis komt te vervallen.⁴ Bij de stuiting in de zin van artikel 3:317 lid 2 BW kan gesproken worden van een ‘dubbele’ voorwaardelijkheid. De schriftelijke aanmaning brengt een voorwaardelijke stuiting teweeg, zij dient immers te worden gevolgd door een daad van rechtsvervolgning. Zoals

¹ Mr. A.Z. (Anouk) Lankhaar is advocaat bij Van Benthem & Keulen B.V. te Utrecht.

² Richtlijn 2008/52/EG van 21 mei 2008 betreffende bepaalde aspecten van bemiddeling/mediation in burgerlijke en handelszaken.

³ M.W.E. Koopmann, in: *Groene Serie Vermogensrecht*, artikel 3:316 BW, aant. A4 (online, laatste bijgewerkt op 1 december 2020).

⁴ HR 8 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BX7846, r.o. 3.6.3, RvdW 2013/249.

hiervoor is gebleken, brengt ook deze daad van rechtsvervolging een voorwaardelijke stuiting met zich mee.

2.2 *Schriftelijke aanmaning*

Wanneer een schuldeiser niet direct tot het instellen van een eis of een andere daad van rechtsvervolging wenst over te gaan, kan hij de verjaring van een rechtsvordering eerst (voorwaardelijk) stuiten door een schriftelijke aanmaning uit te brengen (artikel 3:317 lid 2 BW). Bij een rechtsvordering tot nakoming van een verbintenis kan hij daar zelfs mee volstaan. De aanmaning behoeft geen ingebrekestelling te bevatten, maar dient wel schriftelijk te geschieden. De aanmaning heeft pas stuitende werking indien deze de schuldenaar heeft bereikt.⁵

2.3 *Daad van rechtsvervolging*

Zowel artikel 3:316 lid 1 BW als artikel 3:317 lid 2 BW verwijzen naar de 'daad van rechtsvervolging' als mogelijkheid om de verjaring van een rechtsvordering, al dan niet naar een voorafgaande schriftelijke aanmaning, te stuiten.

Onder 'daad van rechtsvervolging' wordt onder meer begrepen: het uitbrengen van een dagvaarding, het indienen van een verzoekschrift voor zover strekkende tot rechtsvervolging, het nemen van een conclusie in reconventie, het indienen van een vordering ter verificatie, het leggen van (derden)beslag, het leggen van executoriaal beslag of het vermeerderen van een eis zoals bepaald in artikel 130 Rv.⁶ In de jurisprudentie van de Hoge Raad is uitdrukkelijk bepaald dat het indienen van een verzoekschrift tot het bevelen van een voorlopig getuigenverhoor of een voorlopig deskundigenbericht voordat een geding aanhangig is, niet beschouwd kan worden als het instellen van een eis of andere daad van rechtsvervolging. De Hoge Raad overweegt hierbij dat dergelijke procedures er nog niet op zijn gericht een vorderingsrecht geldend te maken, maar veeleer ertoe strekken de informatie te verkrijgen aan de hand waarvan beoordeeld kan worden of het zinvol is daarop gerichte procedures aanhangig te maken.⁷

2.4 *Verjaring en lopende onderhandelingen*

Gelet op de in deze bijdrage centraal staande vraag naar de stuiting van mediation wordt hier kort ingegaan op de vraag in hoeverre onderhandelingen, welk onderwerp schuurt aan mediation, tot stuiting van de verjaring van een rechtsvordering kunnen leiden.

Ook in het geval dat partijen in onderhandeling zijn, geldt dat voor stuiting van de verjaring een expliciete stuitingshandeling zoals een schriftelijke aanmaning of een schriftelijke mededeling als bedoeld in artikel 3:317 BW is vereist.⁸ Kortom, het voeren van onderhandelingen an sich leidt niet tot stuiting van de verjaring van een rechtsvordering. Dit heeft tot gevolg dat een partij die heeft toegestemd om te onderhandelen na het verstrijken van de toepasselijke verjaringstermijn zich op de verjaring van de rechtsvordering

kan beroepen indien de schuldeiser geen stuitingshandeling in de zin van de wet heeft verricht.⁹ Daarbij zij opgemerkt dat een beroep dat tijdens de onderhandelingen de verjaringstermijn is voltooid onder omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid wel onaanvaardbaar kan worden geacht. In een zodanig geval moet worden aangenomen dat een nieuwe verjaringstermijn begint te lopen vanaf het moment waarop de onderhandelingen worden afgebroken.¹⁰

3. *Mediationrichtlijn*

3.1 *Doel en werkingssfeer Mediationrichtlijn*

Richtlijn 2008/52/EG van 21 mei 2008 betreffende bepaalde aspecten van bemiddeling/mediation in burgerlijke en handelszaken (hierna: de '**Mediationrichtlijn**') heeft ten doel de toegang tot de alternatieve geschillenbeslechting te vergemakkelijken en de minnelijke schikking van geschillen te bevorderen, door het gebruik van bemiddeling/mediation aan te moedigen en te zorgen voor een evenwichtige samenhang tussen bemiddeling/mediation en behandeling in rechte (artikel 1 lid 1 Mediationrichtlijn). De bepalingen van de Mediationrichtlijn zijn van toepassing op bemiddeling/mediation (hierna tezamen: '**mediation**') in grensoverschrijdende burgerlijke en handelsgeschillen, tenzij deze betrekking hebben op rechten en verplichtingen waarover de partijen uit hoofde van het toepasselijke recht van mediation geen zeggenschap hebben (artikel 1 lid 2 Mediationrichtlijn). Niets belet de lidstaten echter deze bepalingen ook op hun interne mediationprocedures toe te passen, zo wordt in overweging 8 van de Mediationrichtlijn overwogen.

Onder 'mediation' in de zin van de Mediationrichtlijn wordt verstaan een gestructureerde procedure, ongeacht de benaming, waarin twee of meer partijen bij een geschil zelf pogen om op vrijwillige basis met de hulp van een bemiddelaar hun geschil te schikken. Deze procedure kan door de partijen worden ingeleid of door een rechterlijke instantie worden voorgesteld of gelast, dan wel in een lidstaat wettelijk zijn voorgeschreven (artikel 3 sub a Mediationrichtlijn). Onder een grensoverschrijdend geschil in de zin van de Mediationrichtlijn wordt onder meer een geschil verstaan waarin ten minste één van de partijen haar woonplaats of gewone verblijfplaats in een andere lidstaat dan de andere partijen heeft, op het tijdstip waarop de partijen onderling overeenkomen gebruik te maken van mediation nadat een geschil is ontstaan (artikel 2 lid 1 sub a Mediationrichtlijn).

3.2 *Mediation en verjaring*

Artikel 8 van de Mediationrichtlijn bepaalt dat de lidstaten ervoor moeten zorgen dat de partijen die voor mediation kiezen om te pogen een geschil te schikken, daarna niet worden belet alsnog een gerechtelijke procedure of arbitrage met betrekking tot hun geschil aanhangig te maken door het verstrijken van verjaringstermijnen tijdens het

5 Mon. BW B14 (Koopmann), p. 73.

6 Mon. BW B14 (Koopmann), p. 69.

7 HR 18 september 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI8502, r.o. 3.5, NJ 2009/439.

8 HR 9 april 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL3866, r.o. 3.3.2, NJ 2010/214.

9 Mon. BW B14 (Koopmann), p. 80.

10 HR 1 februari 2002, ECLI:NL:HR:2002:AD5811, r.o. 3.6, NJ 2002/195.

mediationproces. De lidstaten moeten ervoor zorgen dat dit resultaat wordt bereikt, ook al worden de nationale regels inzake verjaring bij deze richtlijn niet geharmoniseerd. Het voorgaande laat de niet met dit artikel verenigbare verjaringsbepalingen in internationale overeenkomsten waarbij de lidstaten partij zijn, bijvoorbeeld in het vervoersrecht, onverlet.

In aanvulling op het voorgaande wordt onder een grensoverschrijdend geschil in artikel 8 ook een geschil verstaan waarin een gerechtelijke procedure of arbitrage in aansluiting op een mediation tussen de partijen wordt ingeleid in een andere lidstaat dan die waarin de partijen hun woonplaats of gewone verblijfplaats hadden op het moment zoals genoemd in artikel 2 lid 1 sub a, b of c van de Mediationrichtlijn (artikel 2 lid 2 Mediationrichtlijn).

4. Implementatie Mediationrichtlijn in het Nederlandse recht

De implementatie van de Mediationrichtlijn in het Nederlandse recht heeft wat voeten in aarde gehad. Het eerste wetsvoorstel dateert uit het vergaderjaar 2010-211. Voorgesteld wordt om aan artikel 3:316 BW een lid toe te voegen waarin wordt bepaald dat de verjaring van een rechtsvordering ook wordt gestuit door mediation in de zin van artikel 3 van de Mediationrichtlijn. Ook aan artikel 3:319 BW zou een lid worden toegevoegd, waarin zou worden bepaald dat een nieuwe verjaringstermijn zal aanvangen nadat de mediation is geëindigd.¹¹ In dit eerste wetsvoorstel is ervoor gekozen het toepassingsbereik van de bepalingen niet te beperken tot grensoverschrijdende (EU) zaken maar deze ook van toepassing te laten zijn op niet-grensoverschrijdende (nationale) zaken. De ratio voor deze ruime toepassing wordt onder meer ingegeven door de wens rechtsongelijkheid tussen nationale en internationale gevallen te voorkomen.¹² Dit wetsvoorstel heeft het echter niet gehaald. De wetgever heeft de Mediationrichtlijn in 2012 geïmplementeerd in een losse wet, de 'Implementatiewet'.¹³ Bij de uiteindelijke implementatie heeft de wetgever er toch voor gekozen het toepassingsbereik van de regeling te beperken tot grensoverschrijdende (EU) geschillen.¹⁴ Artikel 6 van de Implementatiewet bepaalt:

- “1 De verjaring van een rechtsvordering wordt gestuit door de aanvang van mediation.
- 2 Door stuiting van de verjaring van een rechtsvordering begint een nieuwe verjaringstermijn te lopen met de aanvang van de dag volgend op de dag dat

de mediation is geëindigd doordat een van de partijen of de mediator aan de andere partij schriftelijk heeft meegedeeld dat de mediation is geëindigd of doordat in de mediation gedurende een periode van zes maanden door geen van de partijen enige handeling is verricht. De nieuwe verjaringstermijn is gelijk aan de oorspronkelijke verjaringstermijn doch maximaal drie jaar. Niettemin treedt de verjaring in geen geval op een eerder tijdstip in dan waarop ook de oorspronkelijke termijn zonder stuiting zou zijn verstreken.

- 3 Dit artikel is ook van toepassing op een grensoverschrijdend geschil waarin een gerechtelijke procedure of arbitrage in aansluiting op een mediation tussen de partijen wordt ingeleid in een andere lidstaat dan die waarin de partijen hun woonplaats of gewone verblijfplaats hadden op het tijdstip waarop zij onderling overeenkwamen gebruik te maken van mediation.”

Sinds de implementatie van de Mediationrichtlijn zijn er ter regulering van nationale mediations verschillende conceptwetsvoorstellen in (internet)consultatie gebracht.¹⁵ In deze wetsvoorstellen wordt onder meer geopteerd voor het reguleren van een verschoningsrecht voor de mediator, evenals het al dan niet stellen van kwaliteitseisen aan deze mediator. Ook wordt aandacht besteed aan de vraag of de aanvang van een mediation toch ook in nationale geschillen een stuitende werking op de verjaring van een rechtsvordering zou moeten hebben. Tot op heden hebben de wetsvoorstellen er nog niet toe geleid dat in de Nederlandse wet ook een algemene regeling is opgenomen omtrent de stuitende werking van de aanvang van een mediation in nationale geschillen. Wel kent de wet op dit punt een speciale regeling voor B2C-relaties (paragraaf 5).

5. Stuiting verjaring bij mediation in B2C-relaties

Van belang om op te merken is dat voor de stuitende werking van mediation in B2C-relaties een ruimere regeling geldt dan hiervoor behandeld. Met de Implementatiewet buitengerechtelijke geschillenbeslechting consumenten heeft de wetgever Richtlijn 2013/11/EU betreffende alternatieve beslechting van consumentengeschillen en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 2006/2004 en Richtlijn 2009/22/EG¹⁶ in de Nederlandse wet geïmplementeerd. Deze wet is van toepassing op procedures tot buitengerechtelijke beslechting van binnenlandse en grensoverschrijdende (EU) geschillen die voortvloeien uit een koopovereenkomst of een overeenkomst tot het verrichten van diensten tussen een in Nederland gevestigde ondernemer en een in de Europese

11 *Kamerstukken II 2010-2011*, 32 555, nr. 2, p. 1-2.

12 *Kamerstukken II 2010-2011*, 32 555, nr. 3, p. 3.

13 Wet implementatie richtlijn nr. 2008/52/EG betreffende bepaalde aspecten van bemiddeling/mediation in burgerlijke en handelszaken, *Stb.* 2012, 570; *Kamerstukken II 2011-2012*, 33 320, nr. 3. Toelichting: Op 1 september 2017 is een aangepaste versie van deze wet in werking getreden, *Stb.* 2016, 290. De wetgever heeft deze wet aansluiting willen doen geven bij de aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Het betreft enkel tekstuele wijzigingen.

14 *Kamerstukken I 2011-2012*, 32 555, nr. F; *Kamerstukken II 2012-2013*, 32 555, nr. 8.

15 Zie hierover P-G R.H. de Bock in zijn conclusie bij HR 19 februari 2021, ECLI:NL:PHR:2020:845, onder 4.20. P-G de Bock verwijst naar de *Kamerstukken II 33 722*, 33 723 en 33 727 waarin deze eerdere wetsvoorstellen zijn terug te vinden (voetnoot 52) en de aankondiging van een nieuw op te stellen wetsvoorstel in *Kamerstukken II 2019-2020*, 35 300 VI, nr. 102.

16 Implementatiewet buitengerechtelijke geschillenbeslechting consumenten.

Unie woonachtige consument, door tussenkomst van een instantie tot buitengerechtelijke geschillenbeslechting die een oplossing voorstelt of oplegt, of die de partijen bijeenbrengt teneinde een minnelijke schikking te vergemakkelijken (artikel 2 lid 1 Implementatiewet buitengerechtelijke geschillenbeslechting consumenten). In het tweede lid van dit artikel worden een aantal gevallen genoemd waarop de wet niet van toepassing is, zoals op rechtstreekse onderhandelingen tussen de consument en de ondernemer en op door een ondernemer tegen een consument ingeleide procedures.

In artikel 11 lid 1 Implementatiewet buitengerechtelijke geschillenbeslechting consumenten heeft de wetgever vastgelegd dat de verjaring van een rechtsvordering wordt gestuit door de aanvang van een procedure tot buitengerechtelijke geschillenbeslechting waarvan de uitkomst niet bindend is. Uit het tweede lid volgt dat door stuiting van de verjaring een nieuwe verjaringstermijn begint te lopen nadat de procedure tot buitengerechtelijke geschillenbeslechting is geëindigd. Deze nieuwe verjaringstermijn is gelijk aan de oorspronkelijke, maar niet langer dan drie jaar. De verjaring treedt in ieder geval niet eerder in dan het tijdstip waarop de oorspronkelijke verjaringstermijn zonder stuiting zou zijn verstreken.

6. Hoge Raad 19 februari 2021¹⁷

6.1 Inleiding

De Hoge Raad oordeelt op 19 februari 2021 in een zaak waarin een in België woonachtige eiser een vordering tot vernietiging van een vaststellingsovereenkomst op grond van onder meer dwaling heeft ingesteld. De in Nederland gevestigde gedaagde beroept zich op de verjaring van deze rechtsvordering. Gedurende de procedure komt vast te staan dat eiser en gedaagde een mediationtraject hebben gevolgd (21 januari 2015 – medio maart 2015).

6.2 Hof Arnhem-Leeuwarden¹⁸

Het hof oordeelt dat eiser al in 2011 de feiten en omstandigheden heeft ontdekt met betrekking tot zijn dwaling. Dit betekent naar het oordeel van het hof dat eiser uiterlijk in 2014 op grond van artikel 3:52 lid 1 sub c jo. artikel 3:317 lid 2 BW schriftelijk had moeten aanmanen dat hij op grond van dwaling de vernietiging van de vaststellingsovereenkomst wilde invoeren en – afhankelijk van het precieze moment van ontdekking in 2011 – in elk geval uiterlijk in juli 2015 die aanmaning moest laten volgen door een daad van rechtsvervolging als bedoeld in artikel 3:316 BW. Vast staat dat dit niet is gebeurd, aldus het oordeel van het hof. De inleidende dagvaarding is van 14 augustus 2015, waardoor dit niet als een tijdige daad van rechtsvervolging kan worden aangemerkt en het mediationtraject dat tussen partijen liep is geen daad van rechtsvervolging, zo oordeelt het hof.

6.3 Hoge Raad¹⁹

Eiser klaagt in cassatie dat het hof de rechtsgronden bij het beroep van eiser op de stuitende werking van de mediation ingevolge artikel 25 Rv had moeten aanvullen en vervolgens op grond van artikel 6 Implementatiewet had moeten oordelen dat de aanvang van de mediation tussen partijen de verjaring van de rechtsvordering tot vernietiging van de vaststellingsovereenkomst wegens dwaling heeft gestuit.

De Hoge Raad oordeelt dat de aanvang van de mediation in een grensoverschrijdend (EU) geschil op één lijn gesteld kan worden met de stuitingshandelingen in artikel 3:316 BW. De verjaring van de rechtsvordering tot vernietiging van een rechtshandeling kan op de voet van artikel 3:317 lid 2 BW gestuit worden door binnen zes maanden na een schriftelijke aanmaning de mediation aan te vangen. Dit uitgangspunt strookt met de ratio van de verjaringsregeling van de Mediationrichtlijn, die beoogt te bereiken dat partijen tijdens een mediation geen verjaringsrisico lopen. De Hoge Raad benadrukt in zijn overwegingen dat die ratio zich niet verdraagt met de opvatting van de gedaagde dat de aanvang van de mediation op één lijn gesteld moet worden met een schriftelijke aanmaning als bedoeld in artikel 3:317 BW, die in geval van toepasselijkheid van het tweede lid binnen zes maanden moet worden gevolgd door een stuitingshandeling als bedoeld in artikel 3:316 BW. Die opvatting sluit immers niet uit dat een rechtsvordering verjaart tijdens de mediation.

7. Conclusie

Als een schuldeiser instemt met het deelnemen aan een mediationtraject met zijn schuldenaar, moet de schuldeiser zich ervan bewust zijn dat de aanvang van een dergelijke mediation niet in alle gevallen de verjaring van zijn rechtsvordering, voor zover die onderwerp is van deze mediation, stuit. Ondanks de start van een mediation kan het voor de stuiting van de verjaring van zijn rechtsvordering noodzakelijk zijn om een separate stuitingshandeling in de zin van artikel 3:316-3:317 BW te verrichten.

Tot op heden stuit de aanvang van een mediation in B2B-relaties enkel de verjaring van een rechtsvordering, indien sprake is van een grensoverschrijdend (EU) geschil in de zin van de Implementatiewet. De aanvang van een mediation wordt dan op één lijn gesteld met de stuitingshandelingen in artikel 3:316 BW. In een B2C-relatie kan de aanvang van een mediation ook in nationale geschillen tot stuiting van de verjaring van een rechtsvordering leiden, indien sprake is van een geschil voortvloeiend uit een koopovereenkomst of een overeenkomst tot het verrichten van diensten.

17 HR 19 februari 2021, ECLI:NL:HR:2021:274.

18 Hof Arnhem-Leeuwarden 18 juni 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:5087.

19 HR 19 februari 2021, ECLI:NL:HR:2021:274.